

221. Wł. Mickiewicz do J. I. Kraszewskiego 4 XII 1883 Rkp. BJ 6520 k. 234-235.

[k. 234r]

Paryż, 4^{go} grudnia 1883 r.

7, rue Guénégaud

Ucieszyłem się na sam widok pisma Kochanego Pana. Jeżeli utrapienia Pańskie jeszcze niezupełnie skończone, musiał Pan trochę do nich przywyknąć, jak się przywyka do wszelkich bied. Spodziewam się też, że zwalczysz Pan chorobę, jak zwalczyłeś ciężkie przeciwności. U nas gwarzą obecnie o Rajskim¹ i Rz[ą]żewskim². Rajski (człowiek niesłuchanie próżny) rozesłał wszystkim paszkwil³ na [k. 234v] Rz[ą]żewskiego. Zarzuca Rz[ą]żewskiemu, że nie jest emigrantem. Ale przecież wolno każdemu Polakowi służyć ojczyźnie za granicą, choćby z kraju nie uciekł przed wyrokiem moskiewskim. Nie znam przeszłości Rz[ą]żewskiego, ale podczas kilkuletniego pobytu w Paryżu nikt nie miał mu nic do zarzucenia. Jeżeli w kraju zadłużył się... więcej niestety Polaków z długami jak bez długów, a jeżeli klócił się z teściem, [t]o rzecz prywatna, do Rajskiego wcale nienależąca. Opinia tutejsza w ogóle potępia krok Rajskiego, tym bardziej że Rz[ą]żewski, [k. 235r] jak mówią Francuzi, *ne demandait qu'à gagner sa vie*⁴, a jest człowiekiem z talentem, piszących zaś Polaków w Paryżu coraz mniej.

Niech Kochany Pan, który zwykł zawsze na wszystko czas znajdywać, raczy mi z czasu do czasu o swoim zdrowiu donieść. Słyszałem, że myślisz o przeniesieniu się do cieplejszych krajów. Wielką życzliwość spotkałeś był we Włoszech, a wiosną słońce niemało by sił dodało. Gdybym był człowiekiem niezależnym, uciekłbym sam do Rzymu. Księ[k. 235v]garnia Oudin⁵ jest księgarnią katolicką. Księgarnie katolickie łatwiej podejmują się wydawania jak inne, ponieważ mają stałą publiczność, ale dzieła przez nich wydane trudniej dostają się do szerszej publiczności. Oudin nic Pańskiego nie wydał i nie wydaje. *Morituri*⁶ były to wybór trafny. Poszperam u innych księgarzy i jeżeli gdzieś tłumaczenie owe wynajdę, to zaraz wyszlę, a tymczasem donoszę zaraz Panu o tym, aby mnie Kochany Pan o opieszałość w wykonaniu próśb jego nie posądzał. Z góry serdeczne życzenia przesyłam na nadchodzące święta. Oby rok nowy lżejszy był dla nas wszystkich w ogóle, a dla Pana szczególnie.

¹ Jan Nepomucen Rayski (1831-1911) – powstaniec styczniowy, współzałożyciel w roku 1864 Towarzystwa Polaków Pracujących w Paryżu i do 1888 r. jego prezes.

² Adam Rzażewski, pseud. Aër (1844-1885) – dziennikarz i literat, od 1880 r. w Paryżu. J.N. Rayski oskarżył go publicznie, że uciekł do Francji przed odpowiedzialnością za pospolite przestępstwo: sfałszowanie podpisu teścia, Jakuba Dobrzyńskiego.

³ J.N. Rayski, *Walka o prawdę. Z życia Adama Rzażewskiego*, Paryż 1883.

⁴ *Chciał tylko zarabiać na życie* (franc.).

⁵ H. Oudin Frères – zob. list nr 220.

⁶ J. I. Kraszewski, *Morituri* – zob. list nr 220.

Szczerze mu oddany

Władysław Mickiewicz